

Velké šelmy versus pytláci

Životy velkých šelem v České republice velmi často končí pytláckým výstřelem. O těžce zkoušených populacích medvědů, rysů a především vlků s Miroslavem Kutalem, koordinátorem projektu ochrany a monitoringu velkých šelem v ČR

PTAL SE: MAREK TELIČKA

UŽ 12 LET FUNGUJÍ VLČÍ HLÍDKY,

které mají především chránit velké šelmy proti pytlákům

ASI 100 LIDÍ JE KAŽDOROČNĚ

zapojeno do projektu, zhruba 15 lidí provádí monitoring pravidelně

ZHRUBA 70 RYSŮ TRVALE ŽIJE

na území ČR, počty medvědů a vlků jsou mnohem skromnější

✓ Populace velkých šelem v České republice se musí stále mít na pozoru před pytláky. Bez ilegálních střelců by stavy vlků, rysů i medvědů vypadaly podstatně jinak

[?] VAŠE JMÉNO JE UŽ DVANÁCT LET SPOJENO S PROJEKTEM TAKZVANÝCH VLČÍCH HLÍDEK. MŮŽETE SHRNOUŤ, CO JE JEJICH HLAVNÍM ÚČELEM?

Vlčí hlídky mají tři hlavní úkoly. Jednak je to ochrana proti pytláctví, což byl vlastně i důvod vzniku celého projektu. Za druhé jde o monitoring, který je následně využíván pro

[?] DÁ SE ŘÍCT, JAKÝ VLIV MÁ PŘÍTOMNOST VELKÝCH ŠELEM NA PROSTŘEDÍ, V NĚMŽ SE OBJEVUJÍ?

Je nezpochybnitelné, že pomáhají regulovat početnost kopytníků v krajině a selektivním lovem zkvalitňují jejich populace. Les má současně větší možnost obnovy, protože není kopytníky tak intenzivně spásán. To platí především v přirozených

[?] KOLIK LIDÍ SE AKTIVNĚ ÚČASTNÍ MONITORINGU A JAK TAKOVÉ AKCE VYPADAJÍ?

Každý rok pořádáme dva semináře pro nové zájemce. Tam se účastníci naučí základy – jak určovat stopy v terénu a poznat, že jsou tam šelmy přítomny. No a pak záleží na každém individuálně, jak moc času pochůzkám v terénu věnuje. Každý

velmi cenná jsou pro nás i ojedinělá hlášení o stopách, která pocházejí od amatérských pozorovatelů

analýzy výskytu šelem. Dlouhodobě pak dokážeme určit, zda se u nás šelmám daří nebo ne, případně rozpoznat příčiny poklesu nebo růstu jejich populace. No a v neposlední řadě chceme do monitoringu šelem zapojit širší veřejnost a napomoci tak jejich porozumění a akceptování v české přírodě.

↓ Velké šelmy pomáhají regulovat početnost kopytníků v krajině a selektivním lovem zkvalitňují jejich populace

ekosystémech, ale i v kulturní krajině mohou velké šelmy pomoci lesníkům v jejich práci. Pro někoho je taky krajina se šelmami úplnější, což už je pocitová věc. Každopádně tam, kde šelmy jsou, se může i víc dařit turistice, protože do oblasti přijíždějí lidé za účelem jejich pozorování. Tak to funguje v jižních zemích.

doročně se do projektu zapojuje asi sto lidí, z toho asi deset až patnáct jsou ti nejaktivnější, kteří monitoring uskutečňují pravidelně každé dva až tři týdny a podílejí se i na koordinaci hromadných akcí. Někteří lidé chodí hledat stopy v místech svého bydliště a posílají nám hlášení o svých pozorováních. Po

↑ Snímek z fotopasti. Medvědice v Oravské Maguře

většinu roku vlastně fungujeme jako sběrné místo zjištěných informací.

[?] MOHOU SE DO SLEDOVÁNÍ ŠELEM ZAPOJIT I LIDÉ, KTEŘÍ VAŠÍM ŠKOLENÍM NEPROŠLI?

Určitě ano. Někdo například poblíž místa svého bydliště objeví neobvyklé stopy a pošle nám jejich fotky, abychom vyhodnotili, zda se jedná o rysa. I takové informace jsou pro nás velmi cenné a pokud máme kapacitu, jezdíme je ověřovat přímo na místo. Letos v létě jsme tímto způsobem získali zprávy o nalezených medvědí stopách. Přes léto, kdy není až tak moc blátivých míst ani sněhová pokrývka, jsou důležitá i taková ojedinělá hlášení.

[?] NEJLEPŠÍ OBDOBÍ PRO ZJIŠŤOVÁNÍ MEDVĚDÍCH STOP V TERÉNU JE ZIMA?

Obecně ano, ale u nás se v zimě medvědí stopy z přírody naopak vytráí a nejméně nálezů je v létě. Částečně je to určitě tím, že medvěd je zimní spáček, i když nepravý. To znamená, že v zimě z brlohu také vylézá, a když v zimních měsících jezdíme na Slovensko, nacházíme tam stopy po medvědech běžně. U nás ale nejsou. Medvědi se od nás buď stahují zpět na Slovensko, nebo jsou upytlačeni. Dokonce máme

informace, že v Beskydech skutečně nějakí medvědi upytlačeni byli.

[?] ZMÍNIL JSTE, ŽE HLAVNÍM DŮVODEM VZNIKU VLČÍCH HLÍDEK JE PRÁVĚ OCHRANA VELKÝCH ŠELEM PROTI PYTLÁKŮM. NEDOKÁŽU SI ALE PŘEDSTAVIT, ŽE VŮBEC MÁTE REÁLNOU ŠANCI PYTLAČENÍ ZABRÁNIT...

Nemůžeme být a nejsme v lese 24 hodin denně. Kouzlo vlčích hlídek spočívá v tom, že pytlák si nikdy nemůže být jist, že v lese někoho nepotká.

Beskydy mají asi 1 200 km² a takovou plochu nemůžeme pokrýt. Už ale ta možnost, že člověk může být odhalen, určitě hraje roli při rozhodování, jestli pytláčit, nebo ne.

[?] MÁTE POCIT, ŽE ZA DOBU EXISTENCE VLČÍCH HLÍDEK SE V PŘÍSTUPU VEŘEJNOSTI V TOMTO OHLEDU NĚCO ZMĚNILO?

Když otevřete noviny a podíváte se, jak píšou o velkých šelmách, je

KDO JE MIROSLAV KUTAL (* 1983)

Vystudoval Systematickou biologii a ekologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, od roku 2002 je koordinátorem projektu ochrany a monitoringu velkých šelem v České republice, který realizuje Hnutí DUHA Olomouc. Věnuje se terénnímu monitoringu, účasti veřejnosti v rozhodovacích procesech a přípravě odborných i popularizačních článků o velkých šelmách. V listopadu obhájí doktorskou práci na Lesnické a dřevařské fakultě Mendelovy univerzity v Brně. Českou republiku zastupuje v Large Carnivore Initiative for Europe (LCIE), expertní skupině Světového svazu ochrany přírody (IUCN Species Survival Commission).

to diametrální rozdíl v porovnání s obdobím 90. let, kdy se tu vlci poprvé objevili. To výrazně ovlivňuje i to, jak velké šelmy vnímá veřejnost. Díky rozjezdu vlčích hlídek se hodně změnilo i mezi veřejností mysliveckou. Dřív někteří myslivci bez zábran prohlašovali, že

díky vlčím hlídkám si pytlák nikdy nemůže být jist, že v lese někoho nepotká

velká šelma je nepřítel lesa a že by neváhali ji zastřelit. Dnes jsou víc slyšet ti, kteří chápou úlohu velkých šelem a jsou rádi, že je v lese mají. Pak jsou takoví, kteří zákon respektují, i když se s ním neztotožňují. No a nakonec ti poslední, které nic nezastaví – ani tlak veřejnosti, ani většina slušných myslivců. Nezastaví je ani policie, která tento problém zatím neřeší, protože k tomu zřejmě nemá kapacitu. Je zkrátka potřeba široké spolupráce ve společnosti a my jsme takový spouštěcí mechanismus, který by k ní měl vést. To

Někteří myslivci dřív bez zábran prohlašovali, že by velkou šelmou neváhali zastřelit

Na Šumavě byla polo-
na telemetricky sledo-
vaných rysů jistě nebo
velmi pravděpodobně
legálně odstřelena.
Mladá rysů i vlků se
vyloženě ztrácí

je otázka delšího času, v němž by se mohl k ekologickému myšlení přiklonit větší podíl společnosti, než je tomu dnes.

[?] JAKÝ TREST MŮŽE DOSTAT PYTLÁK V ČESKÉ REPUBLICĚ V PŘÍPADĚ, ŽE SE JEHO ČIN PROKÁŽE?

Pytláctví je trestný čin, takže tam hrozí i dva roky vězení. Pokud by tam byly nějaké přítěžující okolnosti, jako že by například ten člověk byl členem myslivecké stráže a měl by ve skutečnosti podobným činům zabráňovat, tuším, že trest by mohl být až pětiletý.

[?] S OHLEDEM NA STÁLE PŘETRVÁJÍCÍ FENOMÉN PYTLÁCTVÍ ASI POPULACE TŘÍ VELKÝCH ŠELEM V ČR ZROVNA NEVZKVÉTAJÍ, ŽE?

Nejpočetnější velkou šelmou u nás je rys. V Beskydech je zhruba deset jedinců, včetně slovenské strany. Na Šumavě je pak asi padesát zvířat, která migrují i do Rakouska a Bavorska. V jiných částech republiky se vyskytují spíš ojediněle – v Krkonoších, v Jeseníkách, na Broumovsku. Celkově to určitě nebude víc než 70 zvířat. Pokud jde o vlky, mohli jsme ještě donedávna tvrdit, že na našem území trvale nežije žádná smečka. Nedávno se ovšem

prokázal výskyt smečky na Kokořínsku, což je výjimečná událost. Dosud jsme neměli stálý výskyt potvrzený ani v Beskydech. Jejich přítomnost díky fotopastem dlouhodobě zaznamenáváme, nejde ovšem o trvalý výskyt.

[?] A JAK TO VYPADÁ S MEDVĚDÝ?

Za posledních deset let byl jejich výskyt v Beskydech zaznamenán každý rok, ale na našem území nebylo doloženo žádné rozmnožování. V žádném roce od roku 2003 se na území naší republiky neobjevilo víc než pět kusů. Letos si myslíme, že jsou minimálně

dva, možná tři medvědi v různých částech Beskyd. Ale jak už bylo řečeno, žádní tady nezimují. V Bílých Karpatech jsme v jednu dobu stále pobývajících medvěda zaznamenali, ale šlo o příhraniční oblast.

[?] DOST MĚ PŘEKVAPUJE SKROMNOST PŘEDEVŠÍM VLČÍ POPULACE. MĚL JSEM ZA TO, ŽE V BESKYDECH BYLO UŽ DŘÍVE VLKŮ VÍC...

V devadesátých letech tu skutečně smečka vlků žila, ale existují svědectví o tom, že byla bohužel upytlačena. Potom chvíli trvá, než se vlci natrvalo usadí a také jim v šíření do Beskyd bránil legální odstřel v navazujících pohořích na Slovensku. Až v loňském roce se lov vlků na Slovensku zpřísnil. Teď musíme čekat, až k nám přijde vlk a vlčice a vytvoří pár. To chce čas. Navíc od přelomu tisíciletí narostla doprava, takže migrace je o to komplikovanější.

[?] V TÉ SOUVISLOSTI SE CHCI ZEPTAT NA VLKY NA KOKOŘÍNSKU. DOKÁŽETE SI PŘEDSTAVIT, JAK SE JIM PODAŘILO PROBOJOVAT SE PŘES SILNICE TAK DALEKO DO ČESKÉHO PROSTORU?

Dá se říct, že vlci si se silnicemi i za současné situace dokážou relativně dobře poradit. Jeden telemetricky sledovaný vlk z Lužice ušel během pár měsíců asi 1 500 kilometrů až na hranici Litvy a Běloruska, kde byl zřejmě zastřelen. Mezitím přešel celé Polsko s množstvím nejrůznějších bariér. Silnice a nejrůznější překážky jim samozřejmě vadí, ale konkrétně na cestě od severu do středních Čech není nějaká neprůchodná bariéra – například oploceaná dálnice bez jakýchkoli podchodů. Když se lužickým vlkům podaří překonat německo-polskou dálnici A4 někde v okolí Görlitze (tedy český Zhořelce), z pohraničí už to není až tak komplikované. Koneckonců v Lužici, kde je v současnosti početná vlčí populace, je také relativně dost silnic a ta oblast je osídlená. Navíc se vlci šíří směrem na sever až k Hamburku a na hranice s Dánskem. Přesun na velké vzdálenosti je jejich silná stránka.

[?] TROUFNETE SI ODHADNOUT, PROČ SE JIM V NĚMECKU TAK DAŘÍ,

ZATÍMCO K NÁM SPÍŠ NĚJAKÝ JEDINEC OBČAS NESMĚLE ZABLOUDÍ?

Zatím není možné říct, proč vlastně se vlci tolik nešíří směrem na jih, tedy i k nám, kde se zdá, že mají mnohem vhodnější životní biotopy. Snad je to tím, že jsou geneticky lépe adaptováni na oblast, kde je jádro populace. Kolem naší republiky jsou tři rozdílné populace: karpatská, východně-polská a nakonec lužičtí vlci na hranici Polska a Německa. Každá z těchto skupin má své strategie a lužickým vlkům nevyhovuje pásmo hor, které dělí Čechy od Polska a Německa. Jsou zvyklí spíše na nížiny. Důvodem by mohla být i vyšší míra pytláctví v českých zemích, než je tomu v Německu, ale není jednoduché přesně to analyzovat.

[?] UŽ VÍTE, ZE KTERÉ POPULACE POCHÁZEJÍ KOKOŘÍNSTÍ VLCI?

Místo, které si vybrali, by podle předchozí logiky odpovídalo nejspíš lužickým vlkům, ale zatím to nemáme zjištěno s určitostí. Kolegové ze Správy CHKO Kokořínsko – Máchův kraj už odebrali vzorky trusu pro genetickou analýzu a budeme je posílat do Německa. Jestliže jde o vlky z Lužice, pravděpodobně se dozvíme i to, z jaké smečky přesně pocházejí.

JAK MŮŽETE POMOCI

[?] JAK MOHOU VEDLE ZAPOJENÍ DO VLČÍCH HLÍDEK POMOCI V OCHRANĚ VELKÝCH ŠELEM OBYČEJNÍ LIDÉ?

Pokud jsou nakloněni přítomnosti velkých šelem v české přírodě, pak bude dobře, když o tom budou diskutovat s jinými a přesvědčovat zbylou část veřejnosti. Jestliže se budou podílet na vyvrácení nejrůznějších pověr a polopравd, může to pro budoucnost znamenat hodně. Bez zakořeněných předsudků lze pro vlky, rysy a medvědy udělat určitě víc. Pomohou i hlášení o pozorování a výskytu pobytových stop. A v neposlední řadě je potřebná i finanční podpora, protože pro naši práci stále nemáme trvale zaručené prostředky.

Více se dozvíte na stránkách www.selmy.cz

[?] CO BYSTE VZKÁZAL LIDEM, KTERÍ SE BOJÍ PŘÍTOMNOSTI VLKŮ V ČESKÉ PŘÍRODĚ OBECNĚ, PŘÍPADNĚ JE VYPLAŠILA PŘÍTOMNOST NĚKOLIKA KUSŮ NA KOKOŘÍNSKU?

Částečně bych na to odpověděl otázkou: Kolikrát jste v našich lesích viděl lišku? Určitě ne často, že? A přitom je v ČR každý rok zastřeleno šedesát až sedmdesát tisíc těchto zvířat. Šelmy se lidem vyhýbají, vlci stejně jako lišky a pravděpodobnost setkání s nimi je minimální, pokud se na to nezaměřujeme. Navíc za posledních několik stovek let nejsou v rámci celé Evropy hlášený žádné lidské oběti vlků. Za ta

↓ Vlčí hlídka měří nalezene stopy dvou rysů

nebýt pytláctví, vypadaly by populace velkých šelem u nás úplně jinak

↑ Snímek z fotopasti. Rys, kterého ochranáři pojmenovali Albína

staletí se nám vlci naučili zdaleka vyhýbat. Na Balkáně, ve Španělsku ani v Karpatech, kde jich žijí tisíce, se nic takového neděje, i když útok nelze nikdy zcela vyloučit. Pravděpodobnost napadení vlkem i v místech, kde vlci žijí, je ale mnohem menší než pokousání zdivočelým psem, úmrtí alergika na bodnutí včelou a podobně. Příroda není úplně bezpečná, ale bezpečná není ani civilizace a my ta rizika musíme posuzovat realisticky. Z tohoto hlediska je zbytečné dělat třeba nějaká preventivní opatření, která by měla lidi hnát z lesa ven.

[?] JE NĚKDE PRŮNIK ŽIVOTA VLKŮ A LIDÍ VIDITELNĚJŠÍ?

V některých jižních státech, kde je už méně lesů a méně přirozené potravy, jsou vlci dost závislí na odpadcích a hospodářských zvířatech. V Portugalsku a Španělsku nějaké problémy jsou, ale ve střeoevropské krajině, kde stále 30 % plochy představuje les, je to úplně jiné. I u nás dochází k tomu, že vlk čas od času zabije nějaké zvíře z neza-

bezpečného stáda. Existují ovšem osvědčené způsoby, jak stáda ovcí a koz ohlídat.

[?] JAKÉ MAJÍ CHOVATELÉ OVCÍ MOŽNOSTI?

V současnosti je možné nechat si škody proplatit státem, ale my bychom byli rádi, kdyby bylo spíš zvykem získat dotace na pořízení pasteveckých psů a elektrických ohradníků. Když se zkombinují tyto dvě metody, mají na Slovensku i v oblasti velkého výskytu šelem velmi dobré výsledky.

[?] JE POZORUHODNÉ, ŽE PŘED RYSY NIKDO NEMÁ VELKÉ OBAVY. NAPROTI TOMU I MNOHEM MENŠÍ MNOŽSTVÍ VLKŮ DOKÁŽE VYVOLAT U LIDÍ PANIKU...

To je důsledek kulturních předsudků a tradic. Vlk je odedávna symbol zla, což se přenáší třeba i do pohádek. První kontakt, který děti s vlkem mají, je většinou prostřednictvím Karkulky. Vlk je ten zlý a tyto stereotypy vnímání se přenáší i do dospělosti. Přitom

je málokterý druh zvěře tak podrobně studovaný jako právě vlci a jen o málo zvířatech máme srovnatelně velké množství ověřených informací. Navzdory tomu má velká část veřejnosti o tomto zevrubně studovaném zvířeti paradoxně stále informace na úrovni středověku. Je možná naší hlavní úlohou tyto neopodstatněné obavy z vlků rozptýlit.

[?] JE POSTOJ VEŘEJNOSTI TOUTO HLAVNÍ PŘEKÁŽKOU, KTERÁ BRÁNÍ PŘÍPADNÉMU ROZŠÍŘENÍ VLKŮ A DALŠÍCH VELKÝCH ŠELEM U NÁS?

Postoj veřejnosti ovlivňuje leccos a mnoho věcí se od něj odvíjí. Tím hlavním limitujícím faktorem je ale opravdu pytláctví. Teoreticky by se mohli rysi rozšiřovat z Beskyd do Hostýnských vrchů, Vizovických vrchů i do Bílých Karpat, kde jsou velmi podobné biotopy. Jejich úmrtnost je ale tak vysoká, že se trvale vyskytují jen v jádrové oblasti Beskyd a Javorníků.

[?] MÁTE NĚJAK POTVRZENO, ŽE K PYTLÁCTVÍ OPRAVDU DOCHÁZÍ?

Svědčí o tom občasné nálezy upytlacených rysů, ale to je jen špička ledovce. Na Šumavě byla například polovina telemetricky sledovaných rysů jistě nebo velmi pravděpodobně ilegálně odstřelena. I v Beskydech známe případy pytláctví a o dalších nepřímých svědčích výsledky našeho monitoringu. Mláďata rysů i vlků se vyložené ztrácí a za posledních deset let víme o jediné přejeté vlčici u Valašského Meziříčí. Pytlacení je pak logickým vysvětlením, proč jsou i v Beskydech rozsáhlé oblasti, kde na rysi stopu v některých letech ani nenarazíte. A můžeme se opřít i o anonymní anketu mezi myslivci, kterou před asi dvanácti lety prováděli výzkumníci z Akademie věd. Plných 10 % myslivců z dotazovaného vzorku se tehdy přiznalo, že rýsa upytláčilo. V přepočtu na celou republiku by to při zachování stejné míry pytláctví mezi myslivci znamenalo za posledních dvacet let nějakých pět stovek kusů! Nebýt pytláctví, vypadaly by populace velkých šelem u nás úplně jinak. <